

Riigikogu maaelukomisjoni istungi protokoll nr 64

Tallinn, Toompea

Teisipäev, 15. september 2020

Algus 14.00, lõpp 15.31

Juhataja: Tarmo Tamm (esimees)

Protokollija: Jaanika Lokk (konsultant)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Merry Aart, Heiki Hepner, Kaido Höövelson, Erkki Keldo, Urmas Kruuse, Jevgeni Ossinovski (Ivari Padar asendusliige), Andrus Seeme

Komisjoni ametnikud: Marin Daniel (nõunik-sekretariaadijuhataja)

Puudus: Siret Kotka

Kutsutud: Loomakaitseorganisatsiooni Nähtamatud Loomad president Kristina Mering, karusloomafarmide keelustamise kampaaniajuht Merit Valge ja Hannes Ausmees, MTÜ Loomus esindaja Regly Johanson; Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi majandusarengu osakonna analüütik Maris Paumets, Keskkonnaministeeriumi looduskaitse osakonna juhataja Taimo Aasma, Maaeluministeeriumi toiduohutuse osakonna juhataja Pille Tammemägi ning loomatervise ja heaolu büroo peaspetsialist Margus Proses; Eesti Karusloomakasvatavate Aretusühingu juhatuse liige Aado Oherd, Eesti Karusnahaliidu juhatuse liige Tarmo Kattago, AS Balti Karusnahk juhatuse liige Marge Altosaar; Tallinna Loomaiaa direktor Tiit Maran (1. päevakorrapunkt).

Päevakord:

1. Kollektiivne pöördumine "Karusloomafarmide keelustamine Eestis"
2. Info ja muud küsimused

1. Kollektiivne pöördumine "Karusloomafarmide keelustamine Eestis"

Tarmo Tamm juhatas sisse päevakorrapunkti arutelu. Ta märkis, et kollektiivset pöördumist arutati maaelukomisjonis k.a 8. juunil. Tol korral kuulati ära kollektiivse pöördumise esindajad ning komisjon otsustas küsida pöördumise kohta arvamust Maaeluministeeriumilt, Keskkonnaministeeriumilt ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumilt. Ta lisas, et Riigikogu liikmete poolt on algatatud loomakaitseaduse ja looduskaitseaduse muutmise seaduse eelnõu (219 SE), mis näeb ette karusloomafarmide tegevuse lõpetamist 2023. aasta 1. juulist. Täna komisjoni istungi eesmärgiks on ära kuulata erinevad osapooled. Komisjon ei langeta otsust karusloomafarmide keelustamise kohta, kuna igal parlamendiliikmel on võimalus eelnõu 219 SE arutelul täiskogu saalis avaldada oma arvamust ning hääletada karusloomafarmide

tegevuse jätkamise või keelustamise poolt. Ta andis ministeeriumide seisukohtade tutvustamiseks sõna ministeeriumide esindajatele.

Maris Paumets märkis, et karusloomafarmidel ei ole märkimisväärset mõju Eesti majandusele. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium on seisukohal, et ettevõtlike piiranguid tuleks kehtestada võimalikult vähe. Karusloomakasvatuse sektorit reguleerib turg.

Taimo Aasma tutvustas Keskkonnaministeeriumi seisukohti. Ta märkis, et karusloomade kasvatamisel peab olema välistatud võõrliikide loodusesse pääsemine ning peab olema tagatud keskkonnakaitsenõuete täitmine. Juhul kui nimetatud tingimused on täidetud, siis Keskkonnaministeerium ei näe põhjust, miks peaks karusloomafarmid keelustama. Ta lisas, et Keskkonnaministeeriumi andmetel ei kasvatata Eestis kährikuid ega minke.

Pille Tammemägi andis ülevaate Maaeluministeeriumi seisukohast. Ta märkis, et karusloomafarmide keelustamist on korduvalt arutatud erinevatel ajaetappidel. Maaeluministeerium seisab maaelu arengu ja tööhõive eest maapiirkondades. Samuti peab ministeerium oluliseks loomade heaolunõuete täitmist. Pille Tammemäe sõnul jääb ministeerium varasemalt esitatud seisukoha juurde, mille kohaselt ei ole põhjust karusloomakasvatust keelata, kui karusloomakasvatustes on täidetud loomade pidamise ja loomade hukkamise kohta kehtestatud nõuded. Ta märkis, et karusloomafarmide küsimus on seotud eelkõige eetikaga ning sellele saab kõige paremini vastata tarbija. Ta lisas, et karusloomakasvatuse sektor on langevas trendis. Eestis ei kasvatata minke, sinirebaseid kasvatatakse ühes, sini- ja hõberebaseid kahes ning hõberebaseid ühes farmis. Ülejäänud karusloomafarmides kasvatatakse väiksemas mahus tšintšiljasid.

Erkki Keldo küsis, mida on Maaeluministeeriumi arvamuses peetud silmas karusloomakasvatusega kaudselt seotud tegevusvaldkondade all. **Pille Tammemägi** vastas, et kaudsed valdkonnad on karusloomanahkade töötledjad ning tapajäätmetest sööda tootjad. Ta lisas, et kuna karusloomakasvatuse on langevas trendis, siis mõjutab see kaudselt ka karusloomakasvatusega seotud valdkondi. **Erkki Keldo** palus täpsustada, millised kaudsed tegevusvaldkonnad on veel alles. **Pille Tammemägi** vastas, et sektori esindajad oskavad selle küsimusele paremini vastata. Maaeluministeeriumi arvamus tugineb varasemalt tehtud analüüsidele. Eelkõige on karusloomakasvatuse seotud söödaväärindajate ning nahatöötledjatega.

Urmas Kruuse märkis, et Maaeluministeerium on oma arvamuse kujundanud varasemate andmete põhjal (2014. aasta Soome teadlaste läbiviidud uuringute andmed ja Tallinna loomaaia direktori Tiit Marani ekspertarvamus). Ta küsis, miks ei ole muutunud turusituatsioonis andmeid uuendatud. **Margus Proses** vastas, et Maaeluministeeriumi arvamus lähtus ka Eesti Maaülikooli karusloomade kasvatamise uuringu 2016. a andmetest. Ta selgitas, et Tiit Maran andis naaritsaekspertdina 2014. aastal VTA'le soovitusi puuride parendamiseks. Ta märkis, et ministeeriumi hinnangul puudub vajadus langeva sektori uuesti hindamiseks. Ta andis ülevaate erinevate karusloomade arvust Eestis.

Tarmo Tamm küsis, kas loomade heaolu on paranenud. **Pille Tammemägi** vastas, et hetkel ministeeriumi ei näe vajadust täiendavate nõuete kehtestamiseks.

Kristina Mering andis ülevaate kollektiivsest pöördumisest (protokolli lisa). Ta märkis, et kollektiivsele pöördumisele avaldas toetust 6161 inimest. Loomakaitseorganisatsiooni ettepanek on keelustada karusloomafarmid Eestis ning selleks tuleb leida osapooli rahuldav üleminekuäeg. Algatus puudutab ainult puurides kasvatatavaid farmiloomi, mitte metsloomi ja nende küttemist. Kui karusloomafarmid keelustada, siis saaksid jahimehed väärindada metsas kütitud loomade nahku, mis praegu jäävad suuresti kasutamata. Viimasel kümnel aastal on avalikkuse toetus karusloomafarmide keelustamiseks tõusnud. Emor uuringu järgi toetab 69% eestlastest karusloomafarmide keelustamist. Ta lisas, et karusloomafarmid on juba keelustatud Suurbritannias, Austrias, Hollandis, Horvaatias, Sloveenias, Makedoonias, Serbias, Bosnia ja Hertsegoviinas, Slovakkias, Belgias, Tšehhis ja Norras. Teemat arutatakse

ka Lätis, Leedus, Soomes ja Poolas. Suvel avastati mitmes farmis minkidelt COVID-19, mis levis loomadelt farmitöötajatele. Seega on naaritsafarmid potentsiaalsed COVID-19 reservuaarid ning ohuks rahvatervisele.

Merit Valge andis ülevaate karusloomakasvatuse majandusest. Ta märkis, et töötajate arv on karusloomakasvatuses vähenenud. Samuti on vähenenud loomade arv u 90%.

Karusnahkade hinnad on oksjonitel rekordmadalad ning tööstus on suures madalseisus. Rahvusvahelistel karusnahaoksjonitel on jäänud palju nahku müümata ning karusnaha oksjonikeskused koondavad töötajaid. Rahvusvahelisest situatsioonist lähtuvalt oleks mõistlik Eestist välja saata signaal, et karusloomakasvatusse ei ole otstarbekas investeerida ning ettevõtjaid on vaja suunata muudesse tegevusvaldkondadesse.

Hannes Ausmees märkis, et karusloomafarmide keelustamiseks on hea aeg. Avalik huvi keelustamise toetuseks on suur ning rahvusvaheline madalseis kahjustaks võimalikult väheseid karusloomakasvatajaid. Karusloomafarmide keelustamine ei too kaasa järgmiste loomakasvatuste keelustamist, sest karusloomakasvatus erineb muust loomakasvatusest. Karuslooma puhul on tegemist nišitootega ning karusnahk on kaotanud praktilise vajaduse. Tõusnud on avalik huvi karusloomakasvatuse keelustamise vastu ning inimesed ootavad selget seisukohta. Ettevõtjad ei tohiks saada signaali, et riik toetab majandusharu, mis globaalselt on madalseisus ja on firmade jaoks halb ärivalik. Eesti riigil on võimalus anda selge sõnum, et riik hoolib loomade heaolust ega toeta ebavajalikke kannatusi edevuse põhjusel.

Tarmo Tamm küsis, kas karusloomafarmide rajamiseks on mõni toetus. **Margus Proses** vastas, et karusloomakasvatus ei ole saanud toetusi. Ta juhtis tähelepanu asjaolule, et kui riik on kehtestanud nõuded, mida ettevõtja on oma finantseeringutega täitnud, siis ei ole õiglane keelustada tegevus.

Tarmo Tamm märkis, et ilmunud on AS Emori värske uuring, mille küsitluse tulemustest selgub, et

- 58,4% vastanutest toetab kindlasti või pigem toetab karusloomakasvatuse lubamist Eestis, juhul kui see vastab kõigile nõuetele, mis tagavad loomade heaolu.
- 17,9% vastanutest pigem ei toeta seda ja 14,5% on karusloomakasvatuse lubamisele kindlasti vastu. 9,3% vastajatest ei osanud küsimusele vastata.
- Kõrgharidusega vastajate hulgas on karusloomakasvatusega jätkamise pooldajaid ligi 60% ning vastaseid 34%.
- Sotsioloogiliste gruppide lõikes on karusloomakasvatuse suhtes soosivamad mehed ja vanemad inimesed ning kriitilisemalt suhtuvad naised ja nooremad vastajad.

Tarmo Tamm andis sõna Eesti Karusloomakasvatajate Aretusühingu esindajale.

Aado Oherd avaldas kahetsust, et noored inimesed ei tunne loomi ja loomakasvatust. Fossiilsed kütused ja plastmassireostus on suurem keskkonnaprobleem kui karusloomakasvatus. Ta märkis, et COVID-19 pandeemia on avaldanud mõju karusnaha oksjonitele ning inimesed ei ole saanud oksjonitele reisida. Karusnaha ostja soovib karusnahku enne ostmist näha ja katsuda.

Tarmo Kattago märkis, et loomakaitseorganisatsiooni küsitluses uuriti inimeste arvamust metsloomade puuris pidamise kohta. Ta juhtis tähelepanu, et metsloomade pidamine puuris on keelatud. Karusloomad ei ole metsloomad, vaid on farmiloomad. Ta selgitas karusnahaturu toimimist. Karusloomakasvatusega tegelevad farmerid üle maailma saavad (füüsiliselt) karusnahad oksjonikeskustesse (Helsingi ja Kopenhaagen). Samuti tulevad oksjonikeskustesse ostjad, kes saavad kohapeal nahkadega tutvuda ja neid katsuda. Seoses koroonaviiruse levikuga on oksjonid ära jäänud. Tänapäevaks on toimunud mõned oksjonid ning on näha, et läbimüügi protsent on hakanud tõusma võrreldes täieliku madalseisuga eelmisel aastal. Selleks, et pääseda karusnahaoksjonile, peavad olema täidetud loomade pidamise nõuded. Karusnahakasvatatatel peavad olema teatud sertifikaadid. Ta oli

seisukohal, et turg reguleerib karusloomakasvatust ning keelustamine ei oleks õige. Kui karusloomakasvatus keelustada Eestis, siis jääb võimalus karusloomi kasvatada teistes riikides.

Tarmo Tamm märkis, et juhul kui karusloomafarmid keelustada Eestis, siis karusnahatöötlejatel on võimalus hankida karusnahku teistest riikidest. **Tarmo Kattago** vastas, et nahku saab ka mujalt, kuid töötlejatele jääb nõ halb imidž, sest nad töötlevad karusnahku.

Jevgeni Ossinovski küsis, miks AS Balti Karusnahk omanikul on huvi tegevusega jätkata, kui karusnaha turg on kokku kukkunud. Ta küsis lisaks, et juhul kui karusloomakasvatus keelustatakse, siis milline oleks mõistlik üleminekuaeg arvestades põhivara investeeringuid.

Marge Altsaar vastas, et AS Balti Karusnaha omanik on tegutsenud karusnahaäris u 50 aastat ning ta usub, et turg taastub. Tuleb üle elada halvad ajad, lootuses, et tulevad ka paremad. Ta märkis, et valdav osa investeeringutest on seotud uute nõuete täitmisega. Amortisatsiooni aeg on u 5 aastat. Ta lisas, et loomakaitseorganisatsiooni esitluses on vastuolu karuslooma arvudes. Karusloomade koguarv ja põhikarja (tõukari) arv on pandud ühte graafikusse, kuid neid peab käsitlema eraldi.

Jevgeni Ossinovski märkis, et karusloomakasvatuses kasutatakse toiduainetööstuste ja tapajäätmeid. Tänapäevaks on karusloomade arv drastiliselt vähenenud. Ta küsis, mida tehakse nüüd jäätmetega. **Marge Altsaar** vastas, et AS Balti Karusnahk kasutab HKScani, väikeste lihatööstuste ja kalatööstuste jäätmeid. Eelmistel aastatel kasutati u 600 tonni, praegu 200 tonni jäätmeid aastas.

Tarmo Tamm tundis huvi loomsete jäätmete utiliseerimise vastu. **Pille Tammemägi** selgitas, et lihatööstuste II kategooria jäätmeid, mis on läbinud toiduohutuse kontrolli ning vastavad teatud nõuetele, võib veel kasutada loomasöödana.

Aado Oherd küsis, kes maksab kinni investeeringud, kui riik keelustab karusloomakasvatuse.

Tiit Maran avaldas arvamust, et karusloomade kasvatuse keelustamine oleks mõistlik. Ta märkis, et karusnahaturg on kokku kukkumas, kuid selleks, et aru saada karusnahaturust, on vaja teada turu dünaamikat pikema aja jooksul. Karusloomakasvatus sai alguse 19. sajandil Ameerikas ning jõudis Euroopasse 20. sajandil. Karusloomaäri hakkas kokku kukkuma eetilistel põhjustel 1980.-1990. aastatel. Aastatuhande vahetusel tõi Hiina majanduse areng mingifarmidesse ootamatu pöörde. Tekkis nõudlus ja „mingi karusnaha mull“. Täna on mull lõhkenud. Ta tõi välja kolm põhjust, miks peaks kaaluma karusloomafarmide keelustamist. Need põhjused on: ökoloogiline, majanduslik ja rahva tervis (COVID-19). Loomaiaiale ja mingifarmidele esitatavad looma pidamise nõuded on väga erinevad. Kui täita realselt kõiki loomade heaolu tingimusi mingifarmides, siis oleks tulemuseks mingifarmide pankrot, sest naha hind tõuseks üle majandusliku tasuvuse piiri. Majanduslikust aspektist on karusnahaturg madalseisus ning märgatavat tõusu pole oodata. Ta lisas, et Hollandi mingifarmides avastati COVID-19 ning tehti kindlaks nakkuse kandumine loomalt (mingilt) töötajale. Farmides elavad loomad kontsentreeritult ning kõikidel minkidel ei pruugi sümptomid avalduda. Seega võivad mingifarmid muutuda COVID-19 peidetud reservuaariks. Hollandi valitsus otsustas tappa 1,5 miljonit minki ning sulgeda kõik mingifarmid. COVID-19 viirust on avastatud veel Taani, Hispaania ja USA farmides. Peamine keelustamise vastuargument on turu iseregulatsioon.

Merry Aart soovis saada viidet teadusartiklile, kus käsitletakse COVID-19 kandumist loomadelt inimesele. **Tiit Maran** lubas viited saata.

Tarmo Tamm küsis, kas Eesti Terviseamet on teadlik, et COVID-19 võib loomadelt inimesel edasi kanduda. **Pille Tammemägi** vastas, et COVID-19 viirusele võivad vastuvõtlikud olla erinevad loomaliigid ning hetkel tehakse selles vallas mitmeid teadusuuringuid. Tänapäevaks on tõendatud COVID-19 viiruse kandumine loomalt inimesele

(Holland ja Taani). Viiruse kandumist loomalt inimesele arutatakse ka Euroopa tasandil, kuid iga riik otsustab ise, kuidas edasi käituda ning milliseid meetmeid rakendada.

Erkki Keldo küsis üle, milline oleks mõistlik ülemineku aeg juhul, kui karusloomafarmid keelustatakse. **Aado Oherd** vastas, et karuloomakasvatajad on ehitanud uued hooned koos vajalike sisseseadetega. Karusloomakasvatajad ei ole selleks riigilt mingit toetust saanud. Ta oli seisukohal, et säilitama peab vähemalt karuslooma tõutumiku, sest tõuge on aretatud pikka aega ja selleks on tehtud palju tööd. Iga karusloomakasvatusega tegelev ettevõtte on erinev, mistõttu vajab iga ettevõtte eraldi lähenemist üleminekuaja ja -hüvitise suuruse suhtes.

Heiki Hepner küsis, kas ta sai õigesti aru, et Eestis minke ei kasvatata. Ta küsis, kas minkide kasvatamine on juba keelatud. **Pille Tammemägi** vastas, et minkide kasvatamine ei ole keelatud.

Heiki Hepner avaldas arvamust, et kui turg ise reguleerib, siis miks peaks riik kandma lisakulu hüvitiste näol. Selgeks peab olema tehtud, kui suure summa peaks riik hüvitama keelustamise korral.

Urmas Kruuse oli seisukohal, et ettevõtja investeeringusse ei tohiks suhtuda kergekäeliselt. Hetkel on turg madalseisus, kuid see võib veel tõusta. Kuna ühiskonnas on toimunud eetiliste väärtuste muutus, siis riik ei peaks kehtestama üleminekuajaga, vaid hüvitama võimalikud kahjud ettevõtjale. Ta tundis huvi viimase AS Emori uuringu vastu. **Merit Valge** selgitas, et küsitluse tulemused sõltuvad küsimuse püstitusest ning küsitluse tellijast. Vastused erinevad sõltuvalt selles, kas küsimus on formuleeritud loomakaitsjate või karusloomafarmide pooldajate seisukohast lähtuvalt. Ta märkis, et värske AS Emori uuringu küsimus oli formuleeritud järgmiselt: „Karusloomakasvatust on traditsiooniline loomakasvatustaru, millega jätkuvalt tegeletakse meie naaberriikides Soomes ja Lätis ning paljudes teistes riikides. Kas teie arvates peaks karusloomakasvatust jääma lubatuks ka Eestis, juhul kui see vastab kõigile nõuetele, mis tagavad loomade heaolu?“ Ta märkis, et Emori küsimus on kallutatud. Ta nentis, et ka loomakaitsjate küsimus võib olla kallutatud, mistõttu ei saa AS Emori andmeid võtta usaldusväärsetena. **Kristina Mering** lisas, et ühiskonnas on muutunud eetiline vaade ning inimesed on üha rohkem hakanud mõtlema loomade heaolule.

Jevgeni Ossinovski küsis, kuidas tehakse kindlaks loomade haigestumine koroonaviirusesse.

Tiit Maran vastas, et farmis peetavate minkide kohta on tehtud mitmeid teadusuuringuid. Kõikide metsloomade kohta ei ole võimalik uuringuid teha. Riskigruppi kuuluvad kassid, inimahvid ja kärplased. **Pille Tammemägi** lisas, et riiklikult ei tehta seireid loomade haigestumise kohta koroonaviirusesse. Hetkel uuritakse koroonaviirust loomadel teadusuuringute tasemel. Juhised ja informatsioon on liikmesriikidele kättesaadav.

Regly Johanson märkis, et Maaeluministeeriumil puudub ülevaade karusloomade täpsest arvust. Hetkel Eestis minke ei ole, kuid see ei tähenda, et neid ei tohiks tuua Eestisse. Ta juhtis tähelepanu karusloomafarmide järelevalve puudustele.

Merry Aart märkis, et inimeste eetika võib muutuda ning nt 10-20 aasta pärast võivad inimesed nõuda naturaalselt nahka. Ta küsis, kuidas loomakaitseseorganisatsioon oma küsimuse formuleeris. **Merit Valge** vastas, et loomakaitseseorganisatsiooni küsimus oli formuleeritud järgmiselt: „Kas te pooldate karusloomafarmides metsloomade pidamist väikestes puurides karusnaha saamise eesmärgil?“

Urmas Kruuse märkis, et riigil on kahjude hüvitamise kogemus sigade Aafrika katku ohjamisel ning seda kogemust võiks kasutada. Ettevõtjatel aidati siseneda uutesse tegevusvaldkondadesse.

Jevgeni Ossinovski palus täpsustada mõistet „metsloom“. **Kristina Mering** selgitas mõiste „metsloom“ kasutamist küsimuses. Rebaste ja naaritsate aretamise fookuses on karusnahk.

Karusloomafarmides on täheldatud stereotüüpset käitumist – korduvliigutused, kannibalism jt äärmuslikud ilmingud. Karusloomad on elanud küll puurides, kuid tõuaretus keskendub üksnes karusnaha kvaliteedi parandamisele ning tähelepanu ei pöörata loomade kodustamisele. **Marge Altosaar** vastas, et karusloomafarme kontrollitakse nii riigi kui ka Euroopa Liidu tasandil. Loomade käitumist kontrollitakse neli korda aastas. Ta lisas, et kvaliteetse naha saamiseks peab looma väga hästi kohtlema ja hooldama.

Jevgeni Ossinovski avaldas arvamust, et loomanahku ei pea kandma. Lihatööstuste kõrvalsaadust lehmanahka on võimalik samuti kasutada. Karusloomakasvatuse põhjustab asjatuid kannatusi ning on üks keskkonnaaenuulikumaid tegevusi. CO₂ jalajälg on u kaks korda suurem kui ülejäänud looduslike materjalide kasutamisel.

Tarmo Tamm tänas külalisi konstruktiivse arutelu eest. Ta tegi ettepaneku lõpetada kollektiivse pöördumise menetlemine, kuna Riigikogu menetluses juba on 23 Riigikogu liikme poolt k.a 18. juunil algatatud loomakaitseseaduse ja looduskaitseaduse muutmise seaduse eelnõu (219 SE), millega tehakse ettepanek keelustada Eestis loomade aretamine ja pidamine üksnes või peamiselt karusnaha saamise eesmärgil alates 2023. aasta 1. juulist. **Marin Daniel** lisas, et nimetatud eelnõu on keskkonnakomisjoni menetluses ning juhtivkomisjon arutab eelnõu järgmisel nädalal.

Otsustati:

1.1. Lõpetada kollektiivse pöördumise menetlemine seoses seaduse eelnõu 219 SE algatamisega Riigikogu liikmete poolt (konsensus: Merry Aart, Heiki Hepner, Urmas Kruuse, Jevgeni Ossinovski, Andrus Seeme, Tarmo Tamm).

2. Info ja muud küsimused

Istungil tõstatatud küsimusi ei olnud.

(allkirjastatud digitaalselt)
Tarmo Tamm
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Jaanika Lokk
protokollija